

Smittspridaren nr 3 2024

Hösten är här och vi närmar oss raskt vintermånaderna och högsäsongen för spridning av de vanliga säsongssmittorna som covid-19, influensa, vinterkräksjuka och RS-virus. I detta nummer ligger fokus på säsongsvaccination, kikhosta, GAS, mpox och annat som kan vara av intresse.

Vaccinationsstart för covid-19 och influensa

Den 15:e oktober är startdatumet för årets vaccinationskampanj. Alla som fyller 65 år under 2024 eller är äldre samt personer 18 år och äldre med riskfaktorer rekommenderas samvaccination mot covid-19 och influensa. Riskfaktorerna är i stort oförändrade jämfört med tidigare med undantag av isolerad hypertoni som inte längre är en riskfaktor för svår sjukdom till följd av covid-19. Detaljerad information om vilka som rekommenderas vaccination återfinns på [Folkhälsomyndighetens hemsida](#). Vaccinationerna är kostnadsfria för de som rekommenderas både covid-19 och influensavaccin.

Dessutom rekommenderas kostnadsfri [influensavaccination](#) till barn från 6 månader till 17 år med medicinska riskfaktorer. Även hushållskontakter till immunsupprimerade rekommenderas influensavaccination, detta är dock inte kostnadsfritt.

Utöver detta rekommenderas [influensavaccination](#) till personal som arbetar patientnära inom vård och omsorg. Vaccination av personal kan påbörjas tidigast 28:e oktober.

Personer som inte rekommenderas influensavaccin har möjlighet att vaccinera sig från 11 november mot en kostnad av 350 kr.

Övervakningen av influensa och RSV startar denna vecka. Än så länge ses ingen större smittspridning av dessa säsongsvirus. Spridning av covid-19 ökade under några veckor under september för att sedan avta. Under vecka 40 ökade antalet fall i Västerbotten åter igen. Smittspridningen ligger ännu på en stabil och måttlig nivå.

Folkhälsomyndigheten söker sentinelprovtagare för covid-19, influensa och RSV

Sentinel är det engelska ordet för spejare och fler mottagningar behövs som kan hjälpa oss och Folkhälsomyndigheten att speja efter personer med symptom på

influenza eller covid-19. Alla mottagningar och enskilda läkare i öppenvården som tar emot patienter med luftvägsinfektioner, inklusive barnkliniker, är välkomna att delta. Sentinelprovtagning hjälper Folkhälsomyndigheten med överblick av hur många med influensasymtom som har RSV, influensa eller covid-19. Proverna används även till att kartlägga vilka influensastammar som cirkulerar och för att följa effektiviteten hos vaccin och antivirala medel för att kunna upptäcka om virusen har utvecklat resistens.

De kliniker som anmält sig som sentinelprovtagare tar varje vecka näsprover från patienter med influensaliknande symtom eller akut respiratorisk infektion. Proverna skickas portofritt till Folkhälsomyndigheten för kostnadsfri analys. Klinikerna ersätts med 50 kr/prov för maximalt fem patienter per vecka. Provsvar ges för alla patienter men med reservation för fördröjning jämfört med ordinarie diagnostik. Sentinelprovtagningen ska inte användas för eller ersätta diagnostiska syften.

Läs mer och anmäl dig här: [Sentinelövervakning för influensa och covid-19 – Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/Sida/6162)

Kikhosta

Kikhosta orsakas av bakterien *Bordetella pertussis* och är en anmälningspliktig och smittspårningspliktig sjukdom. Sedan april har antalet fall av kikhosta ökat i Sverige. I Västerbotten började fall av kikhosta att rapporteras in i huvudsak från vecka 27 och fram till sista september har 79 fall rapporterats. Mörkertalet för antal fall är sannolikt ganska stort. År 2022 och 2023 rapporterades inga fall i Västerbotten.

Kikhosta börjar i typiska fall som en förkylning med hosta och eventuellt lätt feber. Hostan blir efterhand allt intensivare och kommer attackvis. Efter någon eller några veckor uppträder de karakteristiska hostattackerna med kikningar. Hos vuxna visar sig kikhosta oftast som en långvarig hosta utan kikningar. Kikhosta kan bli livshotande, särskilt för spädbarn. Sedan kikhostevaccinet återintroducerades i barnvaccinationsprogrammet 1996 har dödligheten bland barn i Sverige varit låg. Gravida rekommenderas att vaccinera sig mot kikhosta från graviditetsvecka 16 för att det nyfödda barnet ska ha ett skydd första tiden efter födseln. För barn och vuxna som insjuknar trots vaccination, blir sjukdomen oftast lindrigare jämfört med vad den blir hos ovaccinerade individer.

Harpest

Förra året blev ett rekordår med 180 fall diagnostiserade i Västerbotten. Denna säsong (jan-sept) har 70 fall rapporterats, vilket är på en relativt hög nivå men på en betydligt lägre nivå jämfört med 2023 då 156 fall diagnostiserades under samma tidsperiod. Harpest eller tularemi är en bakterieorsakad vektorburen zoonosssjukdom som kan överföras mellan djur och människa. Den drabbar främst olika gnagare, men smittan kan på flera olika sätt överföras till människan, exempelvis genom myggbett eller damm förorenat med djurspillning.

Inkubationstiden är kort, två till tio dygn, och symtomen varierar beroende på smittvägen. De flesta insjuknar akut med hög feber, huvudvärk och illamående. Vid smitta via insektsbett eller direktkontakt med sjukt djur, uppstår i regel ett sår lokalt, och de näraliggande lymfknutorna förstoras och blir ömma. Personer som har smittats via luftvägarna insjuknar i lunginflammation. Vid intag av smittat vatten insjuknar man även med sår i munnen och svalget. Sjukdomen behandlas med antibiotika.

Sexuellt överförbara infektioner

Klamydia: Under januari-september 2024 diagnostiserades 468 fall i länet, vilket är färre fall än jan-sept åren 2019–2023, undantaget pandemiåret 2021 då vi såg en nedgång i fall bland de flesta andra diagnoser (se tabell på sista sidan)

Gonorré: Under januari-september 2024 har 21 personer diagnostiserats med gonorré i länet vilket ligger på samma nivå under samma period under 2023.

Syfilis: Under januari-september 2024 har 6 personer i länet fått diagnosen syfilis. Fyra av dem bedöms vara smittade i Sverige. Det är fler fall än under samma tidsperiod de 4 föregående åren.

Strama

Vid en jämförelse av den senaste 12-månadersperioden (sep 2023 - aug 2024) med den dessförinnan, har antibiotikaförsäljningen på riksnivå ökat med 1 %. Tre av 21 regioner ligger under 250-målet och Västerbottens primärvård har fortfarande lägst förskrivning i landet.

ESBL-producerande enterobacteriace ökar i hela landet och i Västerbotten med 13 % jämfört med 2023. MRSA ökar nationellt och senaste året har Västerbotten legat på stabil nivå i antalet fall.

Grupp A Streptokocker (GAS)

Hittills i år har ett rekordantal fall av invasiva infektioner orsakade av betahemolytiska grupp A streptokocker rapporterats i Sverige och så även i Västerbotten. Fram till sista september har 52 fall rapporterats i Västerbotten vilket är betydligt högre än 19 fall i median (5–32) per år, åren 2010–2023. Under sommarmånaderna har antalet fall legat på lägre nivåer än under vintern och våren. Med anledning av den höga smittspridningen under vintern och våren [kompletterade Folkhälsomyndigheten](#) rekommendation för handläggning av halsfluss i öppenvården i juni 2024. I korthet innebär detta att fler personer som har symptom på halsfluss kan provtas och vid positivt provsvar behandlas med antibiotika. En [ny behandlingsrekommendation för tonsillit har tagits fram av LäkeMedelsverket](#) vilken i korthet innebär att för i övrigt friska vuxna och barn över sex år kan behandlingstiden med penicillin V kortas till 4 doser i 5 dagar. För detaljerad behandlingsrekommendation vänligen se länk ovan.

Mpox

Mpox orsakas av apkoppsvirus av vilket det finns två huvudvarianter, klad 1 och klad 2. Under 2022 orsakade klad 2 ett stort internationellt utbrott som drabbade framför allt gruppen MSM i Europa och Nordamerika. Sedan hösten 2023 pågår ett utbrott av mpox orsakat av klad 1a och klad 1b i framför allt Demokratiska Republiken Kongo (DRC). Under 2024 har över 30 000 konfirmerade eller misstänkta fall av mpox rapporterats från Afrika. De varianter som sprids mest är klad 1b och klad 1a men även viss spridning av klad 2 förekommer. Flest nya fall rapporteras från DRC och Burundi. Oroväckande nog har dessutom 25 fall rapporterats från Uganda under september, av dessa har de flesta ingen resekoppling eller koppling till kända fall, vilket tyder på samhällsspridning. Enstaka fall av klad 1b har även rapporterats från andra afrikanska länder. Utanför Afrika har totalt tre fall rapporterats av klad 1b som alla hade någon resekoppling. Sverige, Thailand och Indien har rapporterat ett fall vardera av klad 1b. Ett ytterligare fall har rapporterats från Indien där klad inte är känd ännu.

En PHEIC (Public health emergency of international concern) utlystes av WHO den 14:e Augusti. Flera insatser såsom förbättrad övervakning, diagnostik och vaccination pågår i områden med samhällsspridning. För att följa utbrottet och vilka rekommendationer som gäller se [Folkhälsomyndighetens utbrottsruta kring mpox](#) samt en översikt över utbrottet som helhet se [WHO's dashboard](#).

Smitta i förskola

I april gav Folkhälsomyndigheten ut den nya reviderade upplagan av ["Smitta i förskola"](#). Med utgångspunkt från den har Smittskydd i samarbete med Barnhälsovården kunnat sätta ihop en digital utbildning via teams till region Västerbottens alla förskolor. Inbjudan med "save the date" gick ut innan sommaren med tre olika utbildningstillfällen under hösten. Intresset var stort och efterlängtat. Parallellt med detta har Västerbotten haft 13 förskolor med i Pilotprojektet "Friskare förskola - bli en antibiotikasmart förskola" som drivs av Folkhälsomyndigheten och Strama, där syftet i projektet är att arbeta mer systematiskt med hygien, smitta och infektioner.

Vi arbetar nu vidare, med att implementera ett systematiskt arbetssätt kring smitta och hygien i alla våra förskolor.

Övriga nyheter i korthet och omvärldsspaning

Folkhälsomyndigheten har lämnat in ett [förslag till regeringen om att vattkoppsvaccination](#) ska ingå i barnvaccinationsprogrammet. Vi vet i dagsläget inte om och när detta eventuellt kommer att införas.

Ett [utbrott av Marburgvirus pågår i Rwanda](#), fram till 29:e september har 26 fall konstateras och 8 dödsfall. Flest fall (70 %) från Kigali och dessa är bland sjukvårdspersonal på två sjukhus. [WHO arbetar tillsammans med Rwandas hälsoministerie](#) med smittspårning och utbrottshantering.

Tabell 1: Statistik över några smittsamma sjukdomar diagnostiserade i Västerbotten under perioden 1 januari-30 september åren 2019–2024.

Statistik smittsamma sjukdomar diagnostiserade i Västerbotten under januari-september de senaste sex åren	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Mag-tarminfektioner						
Campylobacter	135	91	76	126	94	99
Salmonella	30	22	2	17	22	13
Giardia	22	25	21	26	10	12
EHEC	20	14	7	10	16	22
Cryptosporidium	10	11	2	10	6	8
Shigella	9	0	2	12	13	8
Hepatiter						
Hepatit B	21	8	7	9	9	14
Hepatit C	22	13	17	27	16	19
Sexuellt överförbara infektioner						
Klamydia	602	591	363	530	534	468
Gonorré	30	5	4	31	21	21
Syfilis	8	2	2	1	3	6
Inhemsk zoonoser						
Harpest	45	11	17	84	156	70
Sorkfeber	38	6	36	131	29	13
Barnsjukdomar vaccinationsprogram						
Kikhosta	52	14	0	0	0	79
Påssjuka	2	0	0	0	1	1
Mässling	0	0	0	0	0	0
Röda hund	0	0	0	0	0	0
Multiresistenta bakterier						
ESBL	165	124	124	152	204	231
MRSA	75	59	64	72	83	67
PNSP	9	3	2	6	7	2
VRE	4	0	4	0	2	1
ESBL CARBA	2	0	2	2	1	8
Invasiva infektioner						
Pneumokockinfektion	29	13	5	25	24	24
GAS	16	12	2	5	25	52
Meningokockinfektion	3	2	0	1	0	1
Haemophilus influenzae	2	0	1	3	7	3
Övriga infektioner						
Covid-19	0	1053	17002	31072	1016	415
Influensa A	329	125	1	282	182	245
Influensa B	0	64	0	4	55	123

Vi som arbetar på Smittskyddsenheten Region Västerbotten:

Maria Marklund, smittskyddsläkare	090-785 14 00	maria.j.marklund@regionvasterbotten.se
Gunilla Persson, bitr smittskyddsläkare	090-785 20 15	gunilla.k.persson@regionvasterbotten.se
Therese Thunberg, bitr smittskyddsläkare	090-785 20 15	therese.thunberg@regionvasterbotten.se
Martin Angelin, bitr smittskyddsläkare	090-785 37 51	martin.angelin@regionvasterbotten.se
Anna Kauppi, smittskyddssjuksköterska	090-785 37 65	anna.kauppi@regionvasterbotten.se
Josefin Örnbjär, smittskyddssjuksköterska	090-785 37 49	josefin.ornbjar@regionvasterbotten.se
Denise Jarvis, Smittskyddssekreterare	090-785 13 68	denise.jarvis@regionvasterbotten.se